

Учењето започнува од првиот ден

УЧЕЊЕТО КАЈ БЕБИЊАТА ЗАПОЧНУВА ОД ПРВИОТ ДЕН

Одгледувањето на бебето е напорна работа, со многу грижа околу хранење, менување пелени и голем број бессони ноќи. Кога сте изнемоштени, потешко забележувате дека бебето внимава на она што го правите и говорите. Честопати ви било кажано дека: „Бебињата не прават ништо“ или „На почетокот не се многу интересни“.

Но, доколку ги гледате и слушате бебињата, брзо ќе разберете дека ако ги послушате луѓето кои го кажале тоа, многу работи ќе пропуштите.

Бебињата учат од првиот ден. Всушност, нивниот мозок работи уште пред да се родат, особено делот за гледање и слушање.

Но исто така, бебињата се и ранливи. Од денот кога се родени, потребна им е голема нега за да преживеат. Тие не можат да застанат на нозе, но она што им недостасува во енергија, тие го надополнуваат со интелигенција. На пример...

- Новороденчињата се многу заинтересирани за човечкото лице и глас. Некои новороденчиња многу јасно можат да го препознаат мајчиниот глас. Бебињата се желни да бидат дел од социјалната околина, дури и пред да почнат со изговарање на „правилни“ зборови.
- Погolem дел од малите бебиња се способни да го имитираат изразот на вашето лице. Понекогаш ќе го повторат тој израз еден ден подоцна бидејќи го запомниле.

Повторувањето е мајка на знаењето

Бебињата учат со повторување и користење различни начини за да се направи една иста работа. Тие градат врски во мозокот со своето енергично обидување да произведат звук, играњето со прстите на нозете или учењето да ползат.

Светот е вистинска непознатица за бебињата. Во првата година од животот тие откриваат дека играчка фрлена од детското столче секојпат го прави истиот звук, но лигавчето лесно паѓа и не прави силен звук кога ќе допре до подот.

Тие сакаат да ја слушаат истата песна од вас или да играат криенка со постариот брат. Овој ентузијазам за „ајде пак“ е многу корисен за нивното учење. Повторувањето на истата работа им помага да запомнат затоа што непознатото станува познато. Широката насмевка на бебето ви покажува дека тоа знае оти вашиот гест со раката значи дека ќе си играте „лази буба, лази буба“. Повторувањето, исто така, може да им помогне и на постарите деца во семејството. Четиригодишното постаро братче ќе биде пресреќно кога „моето бебе“ ќе почне да игра криенка мавтајќи со марамчето.

Бебињата учат да ги користат рацете и устата за да истражуваат. Интересните работи ги ставаат во устата затоа што тие нервни завршетоци се најчувствителните во нивното тело. Немојте да се обидуваат во тоа да ги спречат. Само бидете сигурни дека сето она што може да го дофатат и да го стават во уста е безбедно.

Бебињата ја користат омилената активност буквално за сè. Држење, пулење и изговарање наскоро ќе бидат следени од удирање, тресење, чукнување или триење. Некои активности, како испуштање или фрлање, може да се претворат во забавна игра со учителот, а тоа сте вие или постарото дете.

Бебињата учат додека се грижите за нив

Вие постојано се грижите за бебињата, а тие се желни за учење на нови работи додека ги храните или пресоблекувате. Се разбира, тие треба да се безбедни на масичката за пресоблекување или во вашите прегратки додека ги доите или храните. Но во исто време тие постојано ве гледаат додека ги храните. Чувствуваат дека нежно ги чувате и дека сте нивното безбедно место. Постарите бебиња сакаат да ги користат своите физички вештини за да држат чаша или да мавтаат со лажичката. Набрзо тие ќе учествуваат во облекувањето – иако ставањето на капата е исто толку лесно колку и нејзиното вадење.

Тие ги слушаат вашите зборови или пеењето додека им ги менувате пелената и мократа облека. Малите бебиња од три месеци веќе можат да ви се придружат со едноставно повторување. Вие кажете нешто и направете пауза. Тие ќе ви вратат со звуци и гестови, а потоа ќе направат пауза. Неверојатно, бебињата веќе ги имаат разработено основите на конверзацијата. Вие им помагате кога:

- сте блиску до бебињата и кога го окупирате нивното внимание
- користите едноставни зборови или јасни и кратки реченици
- го повторувате она што сте го изговориле, со мали измени
- кога користите различен тон во зборувањето или употребувате разни изрази на лицето.

Едноставните играчки се најдобри

Во продавниците има голем избор на играчки за бебиња. Некои од нив се старите, добропознати играчки: тропалка, едноставни нижалки со прстени, бебешки сликовници, квалитетни коцки, кукли и мечиња, како и играчки што се влечат. Сепак, најдобрата играчка што некогаш била измислена за бебињата сте вие – разиграно и полно со љубов и внимание возрасно лице кое има глас, очи, уши, раце, скут и сеќавање за тоа што му се допаѓало на бебето вчера.

Некои пластични бебешки играчки и сетови се рекламираат како многу важни за раното учење или за развојот на мозокот. Овие реклами не земајте ги здраво за готово затоа што многу од нив не се вистинити. Раните месеци и години се од огромна важност. Но бебињата го развиваат мозокот преку своите весели „разговори“ со вас и играјќи си со едноставни материјали. Ние живееме во многу модерно општество, но бебињата се најзаинтересирани за тавите и картонските кутии.

Бибешките играчки и околината околу нив треба да бидат чисти. Но не мора сите бебешки играчки да бидат пластични. Не мора сите да бидат во јаки бои или да испуштаат чудни звуци. Понекогаш на бебињата им се допаѓаат пастелни бои, како и изгледот и допирот на дрвото или меките материјали. Тие не сакаат сè и сешто да испушта некаков звук.

Штом бебињата можат да седат без потпирање, тогаш рачињата им се слободни и пред нив се отвора потполно нов свет на игри. Тие учат од едноставните играчки што можат да ги движат, тресат, да ги ставаат и вадат од поголеми кутии. Но не мора сè да купувате. Направете кошница полна со предмети кои не се традиционални играчки. Може да има дрвена лажица, метална цедалка за чај, голема макара со конец, мека платнена топка, сунѓер за бањање или старински дрвени штипки. Проверете дали сè е безбедно за бебето да го стави во уста и да нема остри рабови. Седнете во близина и набљудувајте – не мора да правите ништо, освен доколку бебето јасно не побара ваша помош.

Бебињата имаат силно чувство за музичка форма и ритам.

- Тие се вклопуваат во песни и детски песнички. Сакаат да гледаат и слушаат – бебињата никогаш нема да го критикуваат вашето пеење! Тие набрзо ќе ви се придружат со своите хармонични звуци и гестови кои се во согласност со ритамот.
- На бебињата им користи слушањето различна музика, а не само песни за деца. Уживајте заедно во еден микс од поп или денс музика, класична или традиционална музика (сето она што вам ви се допаѓа).
- На бебињата им се допаѓа кога танцувате со нив, држејќи ги во рацете. Кога постарите бебиња може да се фатат за цврст дел од мебелот, тие ќе се нишаат во добриот ритам на музиката.

Бебињата сакаат книги, слики и едноставно раскажување приказни од книга или детска песничка. Најдобриот начин за бебињата уште многу, многу рано да се запознаат со писменоста е преку читање книга во вашиот скут. Гледајте ја заедно, читајте ја приказната или измислете некое едноставно дејствие за добрата сликовница. Книгите со тврда корица или од платно ќе го преживеат неизбежното цваќање. Можете да купите некои книги и да ја користите локалната библиотека. Избегнувајте да ги трошите вашите пари на пластични играчки за кои се тврди дека ја поддржуваат раната писменост затоа што азбуката е прицврстена на површината. Бебињата ниту приближно нема да ја разберат идејата за азбука и тоа нема да се случи уште неколку години!

Овозможете им на бебињата да се движат

Малите бебиња сакаат да ги користат сите свои физички способности. Внимавајте како се концентрираат на гледањето, испружувањето и зграпчувањето нешто што ги интересира. Се разбира, тие воопшто не разбираат опасност, па затоа треба да бидете сигурни дека она што ќе го зграпчат е безбедно за нив. Бебињата вложуваат сериозен напор во учењето самостојно да се движат, а многумина тоа го прават преку лазење. Посматрајте ја нивната намера да напредуваат од нишање кон усовршување на ефикасно лазење. Горниот дел од нивното тело е посилен од долниот дел на телото. Многу малку бебиња одат наназад првиот пат – но не се откажуваат. Не сите бебиња се движат со помош на лазење. Некои се ефикасни во движењето со помош на задникот, а некои се движат и со задникот и со полу-лазење.

На бебињата им се потребни многу можности за да ја вежбаат избраната гимнастика. Не можат да учат доколку многу време минуваат на бебешкото седиште или во детска количка. Потребен им е безбеден простор во кој би се движеле. Најдоброто место за движење на бебињата е удобниот под, а вие можете да служите како безбедна рамка за качување и совладување на моторните вештини. Бебињата се желни да ги користат сите моторни вештини кои ги имаат откриено. Штом ќе почнат со лазење или со подигање од подот преку држење за мебелот, тие се желни да ја искористат оваа вештина за да стигнат до нештата кои ги интересираат. Но некогаш ќе забележите постари бебиња кои ползат од чисто задоволство поради брзото движење од едно место до друго место. Ова воодушевено „да го сториме тоа“ е дел од раното учење.

ДА УЧИМЕ И ИГРАМЕ ЗАЕДНО СО МАЛИТЕ ДЕЦА ВО ПРИРОДА

Зошто да излеземе надвор?

1. Повеќе се движиме

Дали некогаш сте биле на отворен простор со мали деца? Првото нешто што сакаат да го направат е да ви се отргнат од рацете и да трчаат! Родени се со желбата да се движат и затоа отворениот простор е возбудлив.

Учењето да се движиме не е само зајакнување на мускулите туку тоа е клучно за растот и развојот на децата. Им помага во учењето за светот и за нивното место во него. Движењето е важно, но за тоа е потребен простор. Надворешниот простор во градините, во шумите и парковите им овозможува многу работи што им се потребни за стимулирање на нивниот ум и тела.

2. Ризик и предизвик

Малите деца треба да научат како да го користат своето тело. Треба да откријат колку се силни, колку брзо можат да трчаат, колку гласно можат да викаат и која височина е безбедна за искачување. Тие се испитуваат себеси како дел од процесот на растење и стануваат добри во вежбање на тоа што може и што не може да направи нивното тело.

Ова вклучува степен на ризик – за нив и за нас. Понекогаш тоа значи дека треба да бидеме храбри и да им дозволиме на децата да си ја пробаат силата. Треба да научиме кои наши стравови за безбедноста се важни, а за кои можеме да им дозволиме на децата самите да водат грижа. Вие можете да настојувате децата да ве држат за рака и да одат внимателно во близина на улиците, но можете да им дозволите да трчаат побрзо по ридот во паркот. Паѓањето е дел од растењето. Кога децата можат да испробуваат нови работи со своето тело, тие ќе развијат самодоверба правилно да го користат и да веруваат во своите одлуки.

3. Преправање

Една од убавите работи во играњето надвор е тоа што природата им нуди разни играчки на децата. Така зелениот лист станува чинија, а гранките ги користат како ножеви и виљушки. Кога децата се преправаат на овој начин, нешто прекрасно се случува во нивниот мозок. Тие размислуваат во симболи – една работа „се претвора“ во нешто друго.

Симболичкото мислење има огромно значење за децата – им помага да станат добри читатели, писатели, добри во броење и решавање проблеми. Тоа е резултат на тоа што и пишувањето и броевите се исто така симболи. Симболите ги означуваат зборовите што ги изговараме и бројките што ги броиме. Понекогаш, возрасните ги избрзуваат децата низ раното учење и ги седнуваат давајќи им задачи на хартија и со пенкало. Но прво децата треба да ги научат вештините за „преправање“.

4. Деца што треба да бидат надвор

Децата најдобро учат тогаш кога се физички најактивни. Ова особено важи за момчињата на кои понекогаш им е мачно да седат на едно место подолго време – ним им е потребно да се движат. Малите деца секогаш ќе чувствуваат потреба да се движат наоколу, иако од нив се очекува да седат подолго време. Овие деца честопати се во неволја затоа што не можат да седат и да останат мирни подолго време. Ова може лошо да влијае врз нивната самопочит и нивната самодоверба кога ќе тргнат на училиште. Децата кои имале поголеми можности за активно движење имале и поголеми можности да учат додека се активни и ангажирани.

Доколку децата не биле ограничувани и имале поголеми можности да се движат додека биле мали, тогаш голема е веројатноста дека ќе бидат подготвени за подолго седење кога ќе појдат на училиште.

Што можете да правите во градината

Доколку имате градина или двор, добра идеја е во неа да има катче за малите деца.

- Создадете место каде што децата може да копаат во земјата со вистински лопатки и рачни вили. Не користете пластични затоа што тие се виткаат во почвата и децата не можат да направат ништо со нив – но покажете им како да копаат во почвата со овие алатки за да можат безбедно да ги користат. Осигурете се дека децата правилно ве разбрале и дека не треба да ги користат за ништо друго.
- Заедно со децата, направете косилка за трева од картонски кутии и цевки.
- Доколку имате старо дрво, на него закачете лулашка, а во зависност од формата на дрвото, самодовербата и физичките способности на детето, охрабнете го да се искачи на дрвото.
- Направете дупка со песок. Тоа е одлично место за учење за малите деца. Тие може да се забавуваат со правење на песочни замоци, а исто така, децата сакаат да си играат во песокот и да се преправаат дека направиле вкусна супа од песок и како ја претураат во стари садови со црпалки за супа.
- Доколку имате чешма или буре со вода во градината, дозволете им на децата да ги наполнат кофите, да користат четки и „да бојат“, користејќи само вода, или да ги наводнуваат цвеќињата и да прават пити од кал (доколку немате чешми или буре, најдете стар резервоар што можете да го наполните со вода и да го користите надвор, секогаш кога децата ќе го сакаат тоа). Калта е исто така одлична за боење – или за на хартија или, доколку можете да го дозволите тоа, на надворешните сидови. Многу лесно се измива.
- Охрабнете ги децата да ви помогнат во градинарските работи. Уживајте со нив во радоста (или ужасот) додека наоѓате полжави, голи полжави и црви, разговарајте за нив за тоа дека некои суштества го помагаат растот на градината, а некои се штетни.
- Поставете шатори и јами во градината. Во нив можат да се играат многу игри со преправање, за кои не мора да се трошат пари; спрострете чаршаф врз неколку столови и тоа ќе функционира солидно – можеби и подобро од вистинското.
- Излезете надвор со бебињата. Тие може таму да спијат и да си играат, да ги препознават птиците што ќе ги видите и да ги најдете во книга.
- Децата обожаваат да бидат надвор при различни временски услови. Тие се возбудени кога деновите се ветровити и затоа закачете пластична кеса на стапче за децата да можат да ја почувствуваат силата на ветрот. Се разбира, отстранувањето на снегот со лопата и ставањето во кофи долго време ќе го задржи нивното внимание.

Доколку во домот немате градина (а дури и да имате), пристап до градина е нешто што можете да го барате додека избирате негувателка, градинка или училиште за вашето дете. Споделете ги овие идеи со негувателката за децата да можат да ги искористат горенаведените работи додека се наоѓаат вон својот дом. Добрите градинки со надворешен простор им дозволуваат на децата да изберат дали сакаат да бидат внатре или надвор во текот на часовите, затоа што знаат дека децата треба да бидат способни да учат и надвор исто како и внатре. Некои часови за првачиња во одредени училишта ја нудат оваа можност.

Работи што се прават во паркот

- Кога малите деца ќе дојдат до зелената слобода на паркот, честопати тие само сакаат да трчаат и затоа со вас земете топки, јажиња за скокање и ленти за играње, што ќе им даде некоја цел во трчањето.
- Користете ги објектите во паркот. На лулашките, објектите за искачување, лизгалки и вртелешки, додека децата се движат наоколу, користете зборови како: „нагоре“ и „надолу“, „околу“, „на врвот“, „одзади“, „назад“ и „напред“. Овие зборови имаат смисла единствено ако децата ги прават тие работи со своите тела.
- Покажете колку уживате кога сте надвор во природа, можеби лежејќи заедно под некои големи дрвја, гледајќи го небото низ лисјата и разговарајќи за она што го гледате и чувствувате.
- Направете пикник. Честопати децата сакаат да пробаат нови јадења кога јадат под отворено небо, делумно поради тоа што чувствуваат поголем глад поради свежиот воздух и вежбањето.
- Слушајте ги сите звуци во паркот и направете свои – удирањето со стап по оградата може да ве придружува во вашите песни.
- Дознајте ги имињата на растенијата, дрвјата и птиците – или од книгите или прашајте ги другите луѓе.
- Бројте ги птиците и собирајте листови, диви костени и камчиња за да ги издвоите и да направите шеми и слики. Со себе земете тегли и торби за собирање.
- Земете фотоапарат и дозволете им на децата да го сликаат она што ќе го видат за да направат едноставни сликовници за вашата посета, штом ќе стигнете дома.

Што треба да направите кога сте надвор во природа

Има многу теми за разговор додека чекате автобус со децата, кога одите до продавница или на пазар или кога испраќате писмо. Може да разговарате за тоа во кој автобус ќе влезете, како да стигнете дотаму и колку пари ќе чини тоа. Поради тоа што децата учат брзо кога информацијата има големо значење за нив, добро е да разговарате за она што го правите, бидејќи овие секојдневни настани се преполни со сеќавања и знаење.

Редовната посета на библиотеката ви ја дава совршената можност да им ја развиете љубовта спрема книгите и читањето, а во исто време да се забавувате надвор од домот. Доколку во близина има бесплатен музеј, одлична идеја е да го посетите со вашите мали деца и да видите само една изложба, отколку да го прошетате целиот музеј.

Кога да излезете надвор?

Малите деца треба да поминуваат исто време надвор и во текот на зимата и во текот на летото. За да го направите ова, потребна е вистинската облека – за вас и за децата. Не постојат лоши временски услови за игри во дворот, постои само лоша и несоодветна облека. Снабдете се со гумени чизми и чадори за дождливите денови, топла облека за студените и ветровити денови и лесни маици со долги ракави за топлите сончеви денови. Ентузијазмот на децата кога се наоѓаат надвор набрзо ќе ви помогне да уживате дури и на дождот.

Кога децата сакаат да излезат надвор, а вашите нерви се при крај, престојот на отворен простор ќе ви го олесни животот – и вам и на децата. Времето минато надвор правејќи интересни работи ќе им помогне во варењето на храната и ќе им овозможи полесно да заспијат поради физичкиот замор. Тие ќе бидат поздрави, посилни и во добра форма.